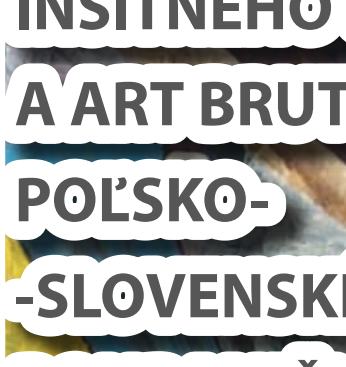

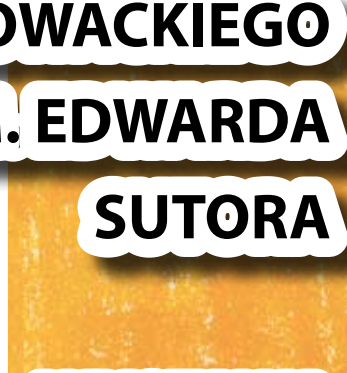
**BIENNALE
SZTUKI NAIWNEJ**

**BIENÁLE
INSITNÉHO UMENIA**

**I ART BRUT
POGRANICZA**

**A ART BRUT
POĽSKO-**

**POLSKO-
-SŁOWACKIEGO**

**-SLOVENSKÉHO
POHRANIČIA**

**IM. EDWARDA
SUTORA**

**EDWARDA
SUTORA**

**WYSTAWA
POKONKURSOWA**

**VÝSTAVA
SÚŤAŽNÝCH PRÁC**

Autorzy tekstów / Autori tekstov: Leszek Macak, Agnieszka Pyzowska
Tłumaczenie / Preklady: Agencja BTB Tomasz Wicik
Autor reprodukcji / Autor reprodukcii: Kazimierz Gajewski
Projekt graficzny / Grafická úprava: Andrzej Karlik

Noty biograficzne laureatów konkursu opracowano na podstawie informacji nadesłanych przez artystów lub instytucje kultury, które zgłosiły ich do konkursu.

Životopisné údaje o laureátoch súťaže spracované na základe informácií zaslaných od umelcov a kultúrnych inštitúcií, ktoré ich prihlásili do súťaže.

Przygotowanie do druku i druk / Priprava do tlače a tlač:

Pasaż Spółka z o. o.
ul. Rydlówka 24
30-363 Kraków
www.pasaz.com

Copyright © Związek Euroregion „Tatry” w Nowym Targu
Wszelkie prawa zastrzeżone
ul. Sobieskiego 2, 34-400 Nowy Targ
tel. +48 18 266-99-81
e-mail: euroregion.tatry@pro.onet.pl
www.euroregion-tatry.eu

Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora zrealizowano w ramach projektu pt. *Spotkanie siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkeho do Jana Kantego Pawluškievicza”* współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013 oraz ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Biennale insitného umenia a art brut polsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora sa koná v rámci projektu *Stretnutie siedmich kultúr polsko-slovenského pohraničia „Od Ladislava Mednyánszkeho po Jana Kanteho Pawluškievicza”* spolufinancovaného Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007-2013 a z prostriedkov Ministra kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky

Słowo wstępne

W 2006 roku Związek Euroregion „Tatry” rozpoczął realizację projektu pt. *Spotkanie siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkeho do Jana Kantego Pawлуśkiewicza”* dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA Polska – Republika Słowacka. Wśród licznych działań artystycznych, wydawniczych i naukowych mających na celu ochronę i upowszechnianie niepowtarzalnego dziedzictwa kulturowego pogranicza polsko-słowackiego zaplanowaliśmy wtedy cykl wystaw zatytułowanych *Artyści pogranicza*. W Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu odbyła się wspólna wystawa malarstwa patronów artystycznych projektu: Ladislava Mednyánszkeho – wybitnego słowackiego impresjonisty przełomu XIX i XX wieku, związanego z kasztellem w Strażkach oraz Jana Kantego Pawлуśkiewicza – współczesnego kompozytora i malarza urodzonego dziewięćdziesiąt lat później w Nowym Targu. Chociaż mają oni odmienne doświadczenia życiowe i artystyczne, to w ich twórczości można dostrzec podobne motywy i inspiracje zaczerpnięte z bogactwa różnych kultur. Zaprezentowaliśmy również twórczość artystów nieprofesjonalnych z nurtu sztuki naiwnej i art brut, pozostających poza głównymi i uznanymi kierunkami, na peryferiach oficjalnych konwencji i stylów sztuki. W kwietniu i maju 2007 roku zorganizowana została wystawa pt. *Żydzki w malarstwie Karola Kostura*, będąca próbą pokazania wizerunku miasteczek polskich, jakich już nie ma, w których pejzaż wpisana była społeczność żydowska, a które na swoich obrazach utrwalił nowotarski malarz naiwny. W lipcu tego samego roku w salach wystawowych Ośrodka Współpracy Polsko-Słowackiej zaprezentowano twórczość dwóch wybitnych przedstawicieli nurtu sztuki naiwnej i art brut, obdarzonych samorodnym

Úvodné slovo

V roku 2006 začalo Združenie Euroregión „Tatry” realizáciu projektu pod názvom *Stretnutie siedmich kultúr polsko-slovenského pohraničia „Od Ladislava Mednyánszkeho po Jana Kanteho Pawлуśkiewicza”* spolufinancovaného Európskou úniou v rámci Programu Inicjatyvy Spoločenstva INTERREG IIIA Poľsko – Slovenská republika. V rámci mnohých umeleckých, vydavateľských a vedeckých aktivít, ktorých cieľom bola ochrana a propagácia neopakovateľného kultúrneho dedičstva polsko-slovenského pohraničia, sme vtedy naplánovali cyklus výstav pod názvom *Umelci pohraničia*. V Stredisku polsko-slovenskej spolupráce v Nowom Targu sa konala spoločná výstava maliarstva umeleckých patrónov projektu: Ladislava Mednyánszkeho – vynikajúceho slovenského impresionistu z prelomu 19. a 20. storočia, ktorý pôsobil v kaštieli Strážky a Jana Kanteho Pawлуśkiewicza, súčasného skladateľa a maliara, narodeného o deväťdesiat rokov neskôr v Nowom Targu. Hoci majú obaja odlišné životné a umelecké skúsenosti, v ich tvorbe sú badateľné podobné motívy a inšpirácie, ktorú čerpali z bohatstva rôznych kultúr. Predstavili sme tiež tvorbu neprofesionálnych umelcov insitného umenia a art brut, umeleckých prúdov, ktoré zostávajú mimo hlavných a uznávaných smerov, na periférii oficiálnych konvencií a štýlov umenia. V apríli a máji roku 2007 sa konala výstava pod názvom *Židia v maliarstve Karola Kostura*, ktorá sa pokúšala ukázať panorámu už nejestvujúcich poľských mestečiek, ktorých obraz bol spojený so židovskou spoločnosťou a ktoré na svojich obrazoch zvečnil insitný maliar z Nowého Targu. V júli toho istého roku bola vo výstavných sálach strediska otvorená výstava tvorby dvoch významných predstaviteľov insitného umenia a art brut, obdarených vrodenným talentom a neobyčajnou tvorivou vášňou – maliara Nikifora, uznávaného kritikmi a sochára Edwarda

talentem i niezwykłą pasją tworzenia – uznanego przez krytyków malarza Nikifora oraz wciąż jeszcze czekającego na pełniejsze odkrycie nowotarskiego rzeźbiarza Edwarda Sutora. Pokazane na wystawie akwarele Nikifora i rzeźby Sutora należą do dzieł, które wzbudzają uznanie i zachwyty znawców przedmiotu.

Od 2009 roku w kolejnej edycji projektu realizowanego z Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska - Republika Słowacka 2007-2013 kontynuujemy prezentację sztuki naiwnej i art brut. W sierpniu i we wrześniu w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu oraz Orawskiej Galerii w Dolnym Kubinie zorganizowaliśmy wystawę dwóch współczesnych malarzy naiwnych zatytułowaną ***Malarskie opowieści Antoniego Krzystyniaka i Júliusa Považana***. Następnie we wrześniu 2010 roku ukazało się wydawnictwo albumowe autorstwa Antoniego Nowaka pt. ***Edward Sutor. Rzeźbiarskie wizje***. Na kartach tej książki spotykamy artystę, „obdarzonego wyjątkową wrażliwością outsidera, odmienią naznaczonego niepełnosprawnością, żyjącego we własnym hermetycznym świecie wyobraźni, artystę, który tworzył swoje rzeźbiarskie wizje poza uznanymi i powszechnie obowiązującymi wartościami kultury”. Przekraczamy wysoki parkan domu Edwarda Sutora i odkrywamy stworzony przez artystę tajemniczy i niezwykły świat rzeźb. Blisko 90 prac rzeźbiarskich prezentowanych w części albumowej książki pochodzi z najważniejszych i największych kolekcji, znajdujących się w Muzeum Podhalańskim w Nowym Targu, Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem oraz Miejskim Ośrodku Kultury w Nowym Targu, a także ze zbiorów prywatnych.

Spotkania ze wspomnianymi wybitnymi przedstawicielami sztuki naiwnej i art brut skłoniły nas do poszukiwań nowych i oryginalnych współczesnych indywidualności twórczych z tego nurtu sztuki. Dlatego też w grudniu 2009 roku ogłosiliśmy Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im.

Sutora z Nowého Targu, który ešte stále čaká na svoje úplné objavenie. Nikiforove akvarely a Sutorove sochy sú dielami, ktoré vzbudzujú uznanie a obdiv znalcov umenia.

Prezentáciou insitného umenia a art brut pokračujeme v ďalšej edícii projektu od roku 2009, ktorý sa koná v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007–2013. V auguste a septembri sme v Stredisku poľsko-slovenskej spolupráce v Nowom Targu a v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne zorganizovali výstavu dvoch súčasných insitných maliarov pod názvom ***Maliarske príbehy Antoniho Krzystyniaka a Júliusa Považana***. V septembri 2010 vyšiel album Antoniho Nowaka pod názvom ***Edward Sutor. Sochárske vízie***. Na stránkach tejto knihy nachádzame výnimočného umelca, „nevšednou citlivosťou obdareného outsidera, odlišného, poznačeného postihnutím umelca, žijúceho vo vlastnom hermetickom svete predstáv, ktorý tvoril svoje sochárske vízie mimo uznávaných a všeobecne prijatých kultúrnych hodnôt”. Prekračujeme vysokú ohradu domu Edwarda Sutora a objavujeme umelcov tajomný a neobyčajný svet sôch. Skoro 90 sochárskych prác, ktoré sú zobrazené v albume, pochádza z najdôležitejších a najväčších zbierok, ktoré sa nachádzajú v Podhalianskom múzeu v Nowom Targu, Tatranskom múzeu v Zakopanem, Mestskom kultúrnom stredisku v Nowom Targu a tiež v súkromných kolekciami.

Stretnutia so spomenutými významnými predstaviteľmi insitného umenia a art brut nás motivovali k vyhľadávaniu súčasných nových, originálnych a tvorivých individualít tohto umeleckého prúdu. Preto sme v decembri 2009 vyhlásili Bienále insitného umenia a art brut poľsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora. Súčasťou bienále je súťaž tvorby amatérskych umelcov, výstavy po súťaži v Poľsku a na Slovensku v roku 2010, ako aj monografická výstava laureátov súťaže, ktorá sa bude konať v roku 2011.

Edwarda Sutora. Biennale obejmuje konkurs twórczości artystów amatorów, wystawy pokonkursowe w Polsce i na Słowacji w 2010 roku oraz monograficzną wystawę laureatów konkursu, która zorganizowana zostanie w 2011 roku.

Do udziału w biennale zaprosiliśmy nieprofesjonalnych artystów, którzy mieszkają lub tworzą na obszarze pogranicza polsko-słowackiego. Informacje o konkursie wraz z zaproszeniem do współpracy w jego realizacji rozśleliśmy do instytucji kultury i sztuki z Polski i Słowacji. Chcąc dokonać przeglądu dorobku artystycznego od początku XXI wieku dopuściliśmy również zgłaszanie prac nieżyjących twórców, zmarłych nie wcześniej niż w 2000 roku.

Do końca maja 2010 roku do Euroregionu „Tatry” wpłynęły zgłoszenia 40 artystów, w tym 27 z Polski i 13 ze Słowacji. Przeważały zgłoszenia indywidualne, jednak wiele nadesłanych zostało przez instytucje kultury z całego pogranicza: od Przemyśla po Pszczynę w Polsce oraz od Humenného po Czadecę na Słowacji. W sumie do konkursu zgłoszono 173 prace, wykonane różnymi technikami i prezentujące różną tematykę. Zdecydowaną większość stanowiło malarstwo olejne, a także pastele. Pojawiło się również malarstwo na szkle, kolaż, kompozycje z ziaren, haft. Wśród rzeźb dominowały wykonane w drewnie, zarówno polichromowane, jak i surowe.

Oceny prac zgłoszonych do konkursu dokonało interdyscyplinarne polsko-słowackie jury pod przewodnictwem Leszka Macaka – kolekcjonera sztuki naiwnej i właściciela Galerii d’Art Naif w Krakowie. Na podstawie zgłoszeń oraz załączonej do nich dokumentacji fotograficznej w I etapie oceny wybrano do konkursu 127 prac. Spośród nich w II etapie oceny jury zakwalifikowało 54 prace na wystawę pokonkursową oraz przyznało nagrody i wyróżnienia. Przy wyrównanym poziomie konkursu i wielkiej różnorodności prac kwestia wyboru laureatów wcale nie była łatwa, o czym świadczą dwie równo-

K účasti na bienále sme pozvali neprofesionálnych umelcov, ktorí žijú alebo tvoria na území poľsko-slovenského pohraničia. Informácie o súťaži, spolu s pozvaním k spolupráci pri realizácii, sme zaslali taktiež kultúrnym a umeleckým inštitúciám z Poľska a zo Slovenska. V záujme zmapovania umeleckého diela od začiatku 21. storočia, sme dopustili do súťaže práce nežijúcich tvorcov, ktorí zomreli po roku 2000.

Do konca mája 2010 sa v Euroregióne „Tatry” prihlásilo 40 umelcov, z toho 27 z Poľska a 13 zo Slovenska. Prevládali individuálne prihlášky, ale mnohé z nich zaslali kultúrne inštitúcie z celého pohraničia od Przemyśla po Pszczynę v Poľsku a od Humenného po Čadcu na Slovensku. Do súťaže bolo celkovo prihlásených 173 prác, vytvorených rôznymi technikami a zobrazujúcich rozmanitú tematiku. Prevažná väčšina prác boli olejomalby a pastelové malby. Vyskytla sa tiež maľba na skle, kolaž, kompozície zo zŕn, výšivka. V sochárstve dominovali polychrómované ako aj „surové” drevené sochy.

Práce prihlásené do súťaže hodnotila interdisciplinárna poľsko-slovenská porota pod vedením Leszka Macaka – zberateľa insitného umenia a majiteľa Galérie d’Art Naif v Krakove. Na základe prihlášok a pripojenej fotografickej dokumentácie bolo v I. etape vybratých do súťaže 127 prác. Spomedzi nich v II. etape porota vybrala 54 prác na výstavu po súťaži a udelila ceny a čestné uznanie. Výber laureátov nebol jednoduchý, vzhľadom na vyrovnanú úroveň a veľkú rôznorodosť súťažných prác, o čom svedčia dve prvé ceny ex aequo. Dilemy, ktoré vznikli počas zasadania poroty a zdôvodnenie konečného rozhodnutia, objasňuje v tomto katalógu predseda poroty Leszek Macak.

V mene organizátorov gratulujem oceneným a vyznamenaným a chcem poďakovať všetkým účastníkom súťaže, ktorí prijali naše pozvanie a zúčastnili sa na Bienále insitného umenia a art brut poľsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora. Táto súťaž by sa nemohla

rzędne pierwsze nagrody. Dylematy, jakie pojawiły się podczas obrad jury oraz uzasadnienie ostatecznego werdyktu przedstawia w niniejszym katalogu przewodniczący jury Leszek Macak.

W imieniu organizatorów gratuluję nagrodzonym i wyróżnionym oraz składam podziękowania wszystkim uczestnikom konkursu, którzy odpowiedzieli na nasze zaproszenie do udziału w Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora. Ten konkurs nie mógłby się odbyć i nie miałby tak dużego zasięgu bez zaangażowania licznych instytucji kultury, wśród których są: Miejski Ośrodek Kultury w Nowym Targu, Dom Kultury „Sokół” w Strzyżowie, Warsztat Terapii Zajęciowej w Starej Wsi, Pszczyńskie Centrum Kultury, Šarišské osvetové stredisko w Preszowie, Mestské kultúrne stredisko w Humennem, Galéria u anjela w Kežmarku, Turčianské kultúrne stredisko w Martinie, Kysucké kultúrne stredisko v Čadcy. Cieszy nas zainteresowanie z ich strony oraz nawiązana współpraca, która będzie doskonałym fundamentem do kontynuowania i poszerzania przeglądów twórczości artystów pogranicza polsko-słowackiego. W realizację, a przede wszystkim rozpowszechnianie informacji o konkursie włączyli się także partnerzy naszego projektu: Zdużenie Region „Tatry”, Muzeum w Kežmarku i Powiatowe Centrum Kultury w Nowym Targu.

Agnieszka Pyzowska
kurator biennale

konat a nemala by taký široký záber bez pričinenia mnohých kultúrnych inštitúcií, napr.: Mestské kultúrne stredisko v Nowom Targu, Dom kultúry „Sokół” v Strzyżowe, Terapeutické tvorivé dielne v Starej Wsi, Pszczyńské centrum kultúry, Šarišské osvetové stredisko v Prešove, Mestské kultúrne stredisko v Humennom, Galéria u anjela v Kežmarku, Turčianske kultúrne stredisko v Martinie a Kysucké kultúrne stredisko v Čadci. S potešením sme prijali prejav ich záujmu a spolupráca, ktorú sme nadviazali, sa môže stať skutočným základom pre pokračovanie a rozvoj prehliadok tvorby umelcov z poľsko-slovenského pohraničia. Do realizácie a predovšetkým šírenia informácií o súťaži sa zapojili aj partneri nášho projektu: Zdużenie Regiön „Tatry”, Múzeum v Kežmarku a Okresné centrum kultúry v Nowom Targu.

Agnieszka Pyzowska
kurátor biennale

Sztuka bez granic. Od sztuki naiwnej do art brut.

Spotkanie się na pokonkursowej wystawie w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu jest okazją do bycia świadkiem ważnego zjawiska kulturalnego: powołania biennale. Wprowadzenie w życie idei prezentacji szerszej publiczności twórczości nurtu sztuki naiwnej i art brut połączonej ze spotkaniem kultur pogranicza, skłania mnie do wymienienia tych wszystkich organizacji i struktur, które do tego pomyślnie doprowadziły.

Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora to część projektu pt. *Spotkanie siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkeho do Jana Kantego Pawлуśkiewicza”* współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013 oraz ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Zacznijmy jednak od pomysłu. Zorganizowanie konkursu twórczości sztuki naiwnej i art brut musiało mieć impuls. Była nim przypadająca w 2009 roku 25. rocznica śmierci Edwarda Sutora, koronnego przedstawiciela art brut w Polsce. Pochodził z Nowego Targu. Przypomnienie artysty i jego twórczości zakreśliło szerszy krąg. Związek Euroregion „Tatry” w Nowym Targu bliski zjawiskom i potrzebom regionu dostrzegł potrzebę weryfikacji zagadnienia sztuk naiwnej i brut – w ogóle i w obrębie pogranicza. Powstał pomysł zorganizowania biennale spełniającego trzy postulaty: przybliżenie szerszemu gronu zjawiska twórczości z kręgu sztuki naiwnej i art brut ciągle funkcjonującej w nawiasie wobec uznanych kierunków sztuki, odkrywanie i prezentacja indywidualnych twórców nurtu sztuki naiwnej i art brut w regionie

Umenie bez hraníc. Od insitného umenia do art brut.

Stretnutie na výstave po súťaži v Stredisku poľsko-slovenskej spolupráce v Nowom Targu je príležitosťou stať sa svedkom významného kultúrneho javu: zrodu bienále. Uvedenie do života myšlienky predstaviť širokému publiku tvorbu umelcov prúdu insitného umenia a art brut a spojiť ju so stretnutím kultúr pohraničia, ma vedie k vymenovaniu všetkých organizácií a štruktúr, ktoré sa o to úspešne pričínili.

Bienále insitného umenia a art brut poľsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora je súčasťou projektu *Stretnutie siedmich kultúr poľsko-slovenského pohraničia „Od Ladislava Mednyánszkeho po Jana Kanteho Pawлуśkiewicza”* spolufinancovaného Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007–2013 a z finančných prostriedkov Ministra kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky.

Začnime však od nápadu. Usporiadanie súťaže tvorby insitného umenia a art brut muselo mať svoj impulz. Bolo ním 25. výročie úmrtia Edwarda Sutora, najvýznamnejšieho predstaviteľa art brut v Poľsku, ktoré uplynulo v roku 2009. Pochádzal z Nowého Targu. Spomienka na umelca a jeho tvorbu má široký záber. Združenie Euroregión „Tatry” v Nowom Targu, ktorému sú blízke spoločenské javy a potreby regiónu, postrehlo potrebu verifikácie podstaty insitného umenia a art brut vo všeobecnosti aj v kontexte pohraničia. Vznikla myšlienka usporiadania bienále, ktoré by malo spĺňať tri požiadavky: priblíženie širšiemu okruhu podstaty tvorby z oblasti insitného umenia a art brut, ktoré existuje stále mimo uznávaných smerov v umení, objavovanie a popularizáciu individuálnych tvorcov smeru insitného umenia a art brut z poľsko-slovenského pohraničia, propagáciu tvorby patróna bienále sochára

pogranicza polsko-słowackiego, propagowanie twórczości patrona biennale – rzeźbiarza Edwarda Sutora. Zaproszono do współpracy Muzeum w Kieżmarku, inne muzea, instytucje kultury, kolekcjonerów i galerie.

Konkurs prac mających wejść w zawartość wystawy Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora przebiegał w dwóch etapach. Powołane przez Dyrektora Związku Euroregion „Tatry” jury obradowało w składzie: Wiceprzewodnicząca: Carmen Kováčová – marszand Galerii u anjela w Kieżmarku, członkowie: Piotr Chodorowicz – artysta rzeźbiarz, Anna Dziubas – artysta plastik, kierownik BWA Galerii Jatki w Nowym Targu oddział MCK „Sokół” Nowy Sącz, Ladislav Volko – socjolog, dyplomata, wykładowca Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Trnawie oraz Przewodniczący Leszek Macak – kolekcjoner, miłośnik sztuki naiwnej, właściciel Galerii d’Art Naif w Krakowie. Jury zagwarantowało wszechstronną i kompetentną ocenę nadesłanych na konkurs prac.

I etap konkursu to kwalifikacja prac do konkursu. Napłynęły 173 prace zgłoszone przez 40 twórców, 27 z Polski i 13 ze Słowacji. Prace zostały poddane ocenie pod względem kryteriów warunków uczestnictwa. Tutaj chciałbym się zatrzymać i podzielić dygresją.

Mimo bardzo wyraźnego określenia przez organizatorów warunków uczestnictwa w konkursie – głównym z nich było objęcie artystów tworzących wyłącznie w nurcie sztuki naiwnej i art brut, również tych nie żyjących, okazało się, że wiele nadesłanych prac reprezentowało nurt sztuki ludowej. To skłoniło mnie do dwóch refleksji. Pierwsza, zaskakująca, że w czasach kiedy właściwie ogłoszono zmierną epokę sztuki ludowej, a obecnie została ona zrównana ze statusem komercyjnego wytworu ze sklepu pamiątkarskiego, nadal tkwi w twórcach amatorach silna potrzeba wypowiedzenia się w tym nurcie. Okazuje się, że zasoby twórcze tego nurtu nadal są ogromne i może powinno to skłonić różne środowiska do przy-

Edwarda Sutora. K współpracy bolo pozvané Múzeum v Kežmarku, iné múzeá, kultúrne inštitúcie, zberatelia umenia a galérie.

Súťaž prác, ktoré sa majú stať súčasťou výstavy Biennale inštitného umenia a art brut poľsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora, prebiehala v dvoch etapách. Riaditeľ Združenia Euroregión „Tatry” vymenoval porotu, ktorá zasadala v zložení: zástupkyňa predsedu poroty: Carmen Kováčová – galeristka z Galérie u anjela v Kežmarku, členovia: Piotr Chodorowicz – umelecký sochár, Anna Dziubas – výtvarná umelkyňa, vedúca BWA Galérie Jatki v Nowom Targu, oddelenie MCK „Sokół” Nowy Sącz, Ladislav Volko – sociológ, diplomat, akademický učiteľ Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a predseda Leszek Macak – zberateľ, milovník inštitného umenia, majiteľ Galérie d’Art Naif v Krakove. Porota zaručila všestranné a kompetentné hodnotenie prác, ktoré boli prihlásené do súťaže.

I. etapou súťaže bol výber prác do súťaže. Prihlásených bolo 173 prác 40 autorov, 27 z Poľska a 13 zo Slovenska. Práce boli hodnotené z hľadiska kritérií podmienok účasti na súťaži. Na tomto mieste by som sa chcel zastaviť a podeliť o svoje postrehy.

Napriek výraznému vymedzeniu podmienok účasti na súťaži – predovšetkým účasť autorov, tvoriacich výhradne v estetike inštitného umenia a art brut, ako aj pripustenie diel nežijúcich autorov, bolo konštatované, že mnohé z prihlásených prác prezentujú tvorbu z oblasti ľudového umenia. Táto skutočnosť ma priviedla k dvom úvahám. Prvá, prekvapujúca, že v období, keď bol v podstate vyhlásený zánik epochy ľudového umenia, ktoré v súčasnosti zodpovedá úrovni komerčného výrobu z obchodu so suvenírmi, naďalej váži v amatérskych tvorcach silná potreba vyjadriť sa prostredníctvom tohto smeru. Stalo sa jasné, že tvorivý potenciál tohto prúdu je aj naďalej obrovský, čo by možno malo inšpirovať rôzne spoločenské skupiny

rzenia się sytuacji sztuki ludowej w Polsce i Słowacji na nowo. Powtórzę, ten konkurs nie był jej poświęcony.

Druhá reflexja, situacja istnienia sztuki naiwnej i art brut ciągle jako bliżej nieznanego, egzotycznego zjawiska z obrzeży sztuki, może być powodem mylnej specyfikacji tego, co się w niej mieści, co ją odróżnia od sztuki ludowej, co łączy. To z kolei może nastęrczać kłopoty z klasyfikacją własnych dzieł i interpretacją sztuki naiwnej i art brut nawet samym twórcom, instytucjom kultury, stowarzyszeniom. Przypuszczam, że stąd tak dużo zgłoszonych prac, których nie mogliśmy zakwalifikować na wystawę.

Ponieważ zakładam, że po katalog niniejszej wystawy sięgną nie tylko laureaci nagród, znawcy tematu, ale, co jest również celem biennale, także osoby, które dopiero chcą bliżej poznać sztukę naiwną i art brut, pozwolę sobie krótko przedstawić cechy powyższych nurtów.

Sztukę ludową tworzą ludzie związani ze środowiskiem wiejskim na potrzeby społeczności lokalnej. Tworzą z tak zwanego porywu serca, nie są wykształceni w sensie akademickim w dziedzinie malarstwa czy rzeźby, są nieprofesjonalistami. Tworzą tak, jak czują. Efekty tej twórczości służą celom kultowym. Jej sednem jest tworzenie przedstawięń sakralnych, obrazów, rzeźb istniejących samodzielnie lub wykorzystywanych do wyposażenia kapliczki, udekorowania ołtarza, ścian domu. W obecnych czasach z powodu przemian socjologicznych, kulturowych i odejścia pokoleń twórców, zmienia się znaczenie sztuki ludowej, nie spełnia ona już tak silnie swojej dawnej roli.

Sztuka naiwna jest tym, co wypełnia przestrzeń po odchodzącej lub zmieniającej znaczenie sztuce ludowej. Nadal jak sztukę ludową, tworzą ją amatorzy, czyli nieprofesjoniści, miłośnicy, pełni pasji i potrzeby tworzenia. Najczęściej nie zdają sobie oni sprawy z obiektywnej wartości artystycznej swoich dzieł. Cechuje je większa różnorodność tematów i technik wykonawczych. Pokuś się o stwierdzenie, że ci artyści będą istnieć zawsze.

k novému pohľadu na situáciu ľudového umenia v Poľsku a na Slovensku. Opakujem, táto súťaž mu nebola venovaná.

Druhá úvaha, situácia, v ktorej naďalej existuje insitné umenie a art brut ako nie celkom známy, exotický jav z pohraničia umenia, môže mať za následok mylnú špecifikáciu toho, čo v sebe skrýva, čo ho odlišuje od ľudového umenia a čo ho s ním spája. To môže viesť k problematickej klasifikácii vlastných diel a interpretácii insitného umenia a art brut samotnými autormi, kultúrnyimi inštitúciami a združeniami. Predpokladám, že to je dôvod, pre ktorý sme nemohli veľké množstvo prihlásených prác zaradiť do súťaže.

Predpokladám, že po katalogu tejto výstavy siahnu nielen laureáti ocenení a odborníci na túto tému, ale aj osoby, ktoré sa chcú bližšie oboznámiť s insitným umením a art brut, čo je taktiež cieľom biennale. Dovoľte mi v krátkosti priblížiť hlavné znaky spomenutých smerov.

Ľudové umenie tvoria ľudia, ktorí sú spojení s vidiekom, pre potreby miestneho prostredia. Tvoria ho z podnetu vlastného srdca, nemajú akademické vzdelanie z oblasti maliarstva alebo sochárstva, sú neprofesionálnymi umelcami. Tvoria tak ako cítia. Výsledky tejto tvorby slúžia kultovým cieľom. Jeho podstatou je vytváranie sakralných výjavov, obrazov, soch, ktoré existujú samostatne alebo sú využívané ako výbava kaplniek, dekorácia oltárov a sien domov. Z dôvodu sociologických, kultúrnych a generačných zmien tvorcov v súčasnosti dochádza k významovej transformácii ľudového umenia, ktoré už tak výrazne nezohráva svoju dávnu rolu.

Insitné umenie je tým, čo zaplňa priestor po ľudovom umení, ktoré odchádza, alebo mení svoj význam. Podobne ako ľudové umenie, aj naďalej ho tvoria amatéri, čiže neprofesionálni umelci, nadšenci, plní vášne, ktorí cítia potrebu tvoriť. Vo veľkej väčšine si nevedomujú objektívnu umeleckú hodnotu svojich diel. Vyznačujú sa väčšou rozmanitosťou tém a využívaných techník.

Art brut – ciągle mamy do czynienia z twórcami nieprofesjonalnymi, amatorami, czyli miłośnikami tworzącymi niezawodowo. Przeważnie wywodzą się z kręgu osób niepełnosprawnych. Z jednej strony to ich stygmatyzuje, z drugiej być może to właśnie stanowi o rażącej sile wyrazu ich twórczości. Pensjonariusze domów opieki społecznej i uczestnicy warsztatów terapii zajęciowej. Głównie poprzez uczestnictwo w tych warsztatach są dostrzegani i wyławiani. Posiadają talenty i nie są ich świadomi w takim stopniu, jak potencjalni odbiorcy ich sztuki spoza środowiska. Hermetyczność środowisk domów opieki społecznej, często też utrudniony kontakt z samymi twórcami, przeszkadza w dotarciu do nich, przyjsciu im z pomocą, pokazaniu i promowaniu tej twórczości.

Jak widać jest coś, co łączy te trzy nurty – tworzenie przez nieprofesjonalistów, tworzenie wynikające z głębszej wewnętrznej potrzeby, poza obowiązującymi kanonami. I ważne – nonkonformizm.

Przejdźmy do II etapu konkursu. Jury dokonało oceny zakwalifikowanych w I etapie prac i wybrało 54 prace na wystawę pokonkursową. W czasie tej weryfikacji doceniono m.in. inwencję twórców w dziedzinie wybranych technik wykonawczych. Przyznano dwie równorzędne **I nagrody** dla: **Stefana Telepa ze Zdyni – Polska – za cykl obrazów pt. W domu i w karczmie** oraz dla: **Mirosława Potoma ze Stročina – Słowacja za obrazy pt. Na gazdovskom dvore, Zo skansenu i Z kostola**. Prace obu artystów spełniają postulaty sztuki naiwnej i posiadają bezsprzeczną wartość artystyczną. Stefan Telep został uznany za typowego przedstawiciela polskiej sztuki naiwnej, a Miroslav Potoma za charakterystycznego malarza słowackiego nurtu tej sztuki. Stefan Telep maluje wewnętrzny pejzaż życia ludzi. Dom, karczma. Monochromatyczna gama kolorystyczna, przewaga błękitów i brązów z akcentami bieli, powodują wytworzenie niecodziennej atmosfery codziennych czynności. Panuje tam porządek spraw i rze-

Dovolím si tvrdiť, že títo umelci budú existovať navždy.

Art brut – stále máme do činenia s neprofesionálnymi tvorcami, amatérmi, čiže nadšencami, ktorí nie sú tvorcami z povolania. Vo veľkej miere pochádzajú z okruhu postihnutých osôb. To ich na jednej strane poznamenáva, ale na druhej strane, možno práve to rozhoduje o prenikavej výrazovej sile ich tvorby. Chovanci domov opatrovateľskej služby a účastníci terapeutických dielní. Práve na týchto dielňach sa sústreďuje na nich pozornosť, tu sú objavovaní. Majú talent, ktorého si nie sú vedomí v takom rozsahu, ako potenciálni prijímatelia ich umenia spoza umeleckého prostredia. Hermetickosť prostredia domov opatrovateľskej služby, mnohokrát sťažený kontakt so samotnými tvorcami prekáža v ich objavovaní, v snahe pomôcť, ukázať a propagovať ich tvorbu.

Ako vidno, existuje niečo, čo spája tieto tri prúdy – tvorba neprofesionálnymi umelcami, tvorba vyvierajúca z hlbokej vnútornej potreby, tvorba vymykajúca sa povinným kánonom. Čo je dôležité – nonkonformizmus.

Prejdime k II. etape súťaže. Porota vyhodnotila práce, ktoré postúpili z I etapy a vybrala 54 prác na výstavu po súťaži. Počas hodnotenia boli docenené o.i. invencia tvorcov vo využívaní vybraných techník. Boli udelené dve **I. ceny** : **Stefanovi Telepovi zo Zdyne – Poľsko – za cyklus obrazov pod názvom W domu i w karczmie** a **Mirolavovi Potomovi zo Stročina – Slovensko – za obrazy pod názvom Na gazdovskom dvore, Zo skanzenu a Z kostola**. Práce obidvoch umelcov spĺňajú kritériá insitného umenia a vyznačujú sa nespornou umeleckou hodnotou. Stefan Telep bol uznávaný za typického predstaviteľa poľského insitného umenia a Miroslav Potoma za charakteristického maliara slovenského prúdu tohto umenia. Stefan Telep maluje vnútornú krajinku ľudského života. Dom, krčma. Monochromatická farebnosť, prevaha belasej a hnedej s prízvukom bielej, tvoria nevšednú atmosféru kaž-

czy. Wnętrza są czyste. Postaci, malowane syntetycznie, również siedzą, stoją w pewnym porządku – według starszeństwa lub uchwycone tyłem z profilu, en face. Widzimy etapy życia: niemowlęctwo, dorosłość, starość. Panuje minimalizm wyposażenia wnętrza kojarzący się z przekazem prostoty życia. Obrazy sprawiają wrażenie nostalgicznych obrazów przeszłości.

W odróżnieniu od Stefana Telepa, Miroslav Potoma wychodzi na zewnątrz, widzimy pejzaże życia ludzi wkomponowane w pejzaże przyrody. Zawsze obecne są dwa płany: drugi, daleki, prawie znikający z pola widzenia, potraktowany wrażeniowo. Jest nim niebo, z którego możemy odczytać porę roku i dnia. Pierwszy plan uderza drobiazgowym oddaniem detali. Wszystkie emanują spokojem, poczuciem harmonii, mają aurę toczącą się poza czasem. Przywodzą na myśl, szczególnie pejzaż zimowy, wczesne prace innego uznanego na świecie polskiego artysty naiwnego, Eugeniusza Brożka z Sędziszowa.

III nagrodę przyznano dla Františka Turcsányiego z Hniezdnego – Słowacja – za obrazy pt. *Malá závrat, Rózsaszinü madár* oraz *Ukrajinský krokodíl*. Mocną stroną tych prac jest niekonwencjonalne spojrzenie na podejmowane w malarstwie tematy. Nie znajdziemy w nich pejzaży w znaczeniu potocznym. To malarstwo z elementami collage'u. Odnosi nas do pejzaży emocji z wnętrza osobistego, intymnego świata. Silnie zasugerowana jest ciągła obecność podmiotu lirycznego. Obecność w otoczeniu symboli. Wpływ otoczenia podkreśla silnie wypełnione tło, nakładane w ostatniej kolejności wokół centralnych obiektów. Poszarpane, rozmyte lub kontrastowe. Sugeruje drgające powietrze, podmuchy wiatru, przeciągi. Cechą wszystkich prac jest dynamika przedstawionego świata, odwaga kolorystyczna i atmosfera fantasmagorii.

Jury przyznało również wyróżnienia. **Łukasz Haduch z Brzozowa – Polska** – dał się już poznać jako autor pejzaży miejskich. Fascynat ruchu ulicznego, sieci

dodennych czynności. Władne tu poriadok jawni a vecí. Vnútrajšok je čistý. Aj postavy, maľované synteticky, sedia či stoja v istom poriadku – podľa prvorodenstva alebo sú zachytené odzadu z profilu, en face. Vidíme etapy života: dojčenský vek, dospelosť, staroba. Vládne minimalizmus zariadenia interiéru, ktorý asociuje odraz prostoty života. Diela evokujú pocit nostalgických obrazov minulosti.

Na rozdiel od Stefana Telepa, vychádza Miroslav Potoma navonok, vidíme krajinku ľudského života, vkomponovanú do prírodnej krajinky. Vždy sú prítomné dva plány: druhý, ďaleký, skoro miznúci zo zorného uhla, vyjadrený pocitovo. Je ním nebo, z ktorého môžeme vyčítať dennú dobu a ročné obdobie. Prvý plán prekvapuje podrobným zobrazením detailov. Zo všetkých vyžaruje pokoj, pocit harmónie, majú auru plynutia mimo času. Pripomínajú, zvlášť zimná krajinka, rané práce iného poľského insitného umelca, uznávaného na svete, Eugeniusza Brożka zo Sędziszowa.

III. cena bola udelená Františkovi Turcsányimu z Hniezdného – Slovensko – za obrazy pod názvom *Malá závrat, Rózsaszinü madár a Ukrajinský krokodíl*. Silnou stránkou týchto prác je nekonvenčný pohľad na témy, ktoré si vyberá maliarstvo. Nenájdeme v nich krajinky vo všeobecnom poňatí. Je to maliarstvo s prvkami koláže. Prenáša nás do obrazov emócií z vnútra osobného, intímneho sveta. Silne je navodená stála prítomnosť lyrického subjektu. Existencia vo svete symbolov. Vplyv prostredia zvyrazňuje výdatne vyplnené pozadie, nakladané okolo centrálnych objektov ako posledné v poradí. Potrhané, rozmazané alebo kontrastné. Sugeruje chvejúce sa povetrie, závaný vetra, prievan. Hlavným prvkom všetkých prác je dynamika zobrazeného sveta, farebná odvaha a atmosféra fantazmagórie.

Porota udelila taktiež čestné uznanie. **Łukasz Haduch z Brzozowa – Poľsko** – sa stal známym ako autor mestských krajíniek. Nadšenec pouličného ruchu,

dróg i ulic, widzianych z lotu ptaka. Tym razem widzimy go w wypowiedzi, która może być autoprezentacją siebie z czasów dzieciństwa lub portretem swojego wewnętrznego dziecka w obecnej chwili. Jury wyróżniło szczerłość wypowiedzi artystycznej **w obrazach pt. *Autoportret i Wielkanoc***.

Julian Klamerus z Nowego Targu – Polska – jako jedyny z finalistów operuje formą rzeźby. Surowa, sprawiająca wrażenie powstania przy minimalnej ingerencji twórcy. Ta surowość zostaje przez niego dookreślona oszczędną podmalówką. Autor skupił się na temacie ekspresji ludzkiej twarzy. Jury wyróżniło **rzeźby zatytułowane *Magda* oraz *Piotr***.

Dziękuję pomysłodawcom i organizatorom – Związki Euroregion „Tatry” w Nowym Targu za zaproszenie do wzięcia udziału w pierwszej edycji biennale. Dziękuję za uznanie mojego doświadczenia jako pomocnego w kształtowaniu się tej inicjatywy. Osobiście, jako wielbiciel i orędownik naiwistów i brutalistów, jestem wdzięczny za podjęcie tematu niszowych zjawisk sztuki.

Myśląc o przyszłości i idei tego konkursu, pozwalam sobie wskazać, że krzewienie sztuki naiwnej i art brut w Polsce i Słowacji jest trudnym wyzwaniem. Zdaję sobie sprawę, że ugruntowanie formuły każdej tego typu inicjatywy wymaga czasu i wysiłków ze strony organizatorów i uczestników, ale także potencjalnych odbiorców. Konfrontacja ze sztuką naiwną i art brut stawia nas wobec konieczności otwarcia się na odmienne wizje i ujęcia otaczającego świata. Wymaga od nas dostrzeżenia i docenienia wrażliwości innych. Na pomysłodawcach spoczywa trud poszukiwania wyraźnych reprezentantów tych nurtów, gotowości do pielęgnacji samorodnych talentów, wspierania miejsc, gdzie istnieją i tworzą. Ufam, że dobór patrona biennale pomoże dodatkowo ukierunkować te działania i założenia. We wstępie pozwoliłem sobie wymienić zaangażowane w organizację biennale organizacje i struktury. Ale

siete ciest a ulíc z vtáčeĽ perspektívy. Tentokrát vidíme jeho výpoveď, ktorá môže byť vlastnou autoprezentáciou z obdobia detstva alebo portrétom dieťaťa vo vlastnom vnútri v tejto chvíli. Porota docenila úprimnosť umeleckej výpovede **v obrazoch pod názvom *Autoportret a Wielkanoc***.

Julian Klamerus z Nowého Targu – Poľsko – ako jediný z finalistov využíva sochársku formu. Surovú, pôsobiacu tak, akoby vznikla pri minimálnom zásahu tvorcu. Túto surovosť dotvára úsporným podmaľovaním. Autor sa sústredil na tému expresie ľudskej tváre. Porota vyznamenala **sochy pod názvom *Magda* a *Piotr***.

Ďakujem iniciátorom a organizátorom – Združeniu Euroregión „Tatry” v Nowom Targu – za pozvanie na účasť na prvej edícii bienále. Ďakujem za uznanie mojich skúseností za užitočné v období formovania sa tejto iniciatívy. Ja osobne, ako milovník a zástanca naivistov a brutalistov, som vďačný za obrátenie pozornosti na tému menšinových umeleckých žánrov.

Pri zamyslení sa nad budúcnosťou a ideou tejto súťaže mi dovoľte poznamenať, že šírenie insitného umenia a art brut v Poľsku a na Slovensku je veľkou výzvou. Som si vedomý toho, že polozenie základov každej iniciatívy tohto druhu si vyžaduje čas a námahu organizátorov a účastníkov, ale tiež potenciálnych prijímateľov umenia. Konfrontácia s insitným umením a art brut nás núti otvoriť sa novým víziám a vnímaniu okolitého sveta. Vyžaduje si od nás všimnúť si a doceniť citlivosť iných. Na pleciah iniciátorov leží bremeno objavovať výrazných predstaviteľov týchto prúdov, pestovať samorastlé talenty, podporovať miesta, kde oni existujú a tvoria. Verím, že výber patróna bienále dodatočne pomôže vytýčiť smer tomuto konaniu a jeho cieľom.

V úvode som si dovoľil vymenovať organizácie a štruktúry, ktoré sa zapojili do práce nad usporiadaním bienále. Ale bienále tvoria predovšetkým ľudia. Členom, pracovníkom kultúrnych zariadení, dobrovoľníkom da-

biennale tworzą przede wszystkim ludzie. Członkom, pracownikom placówek kulturalnych, wolontariuszom dziękuję za pracę przy organizacji i przy samym biennale. Nie do przecenienia jest tu osoba Dyrektora biura Związku Euroregion „Tatry” pana Antoniego Nowaka. Nie po raz pierwszy daje się on poznać jako inicjator wielu przedsięwzięć związanych z regionem pogranicza, sztuką naiwną i art brut. Gratuluję laureatom nagród i wyróżnień, wreszcie dziękuję za współpracę członkom jury.

Przy okazji chciałbym zwrócić uwagę na fakt współpracy polsko-słowackiej, przynoszącej wiele korzyści – ożywczych i zbliżających sąsiadujące kultury. Powodem do dumy jest, że na obrzeżach, przy granicach, odbywa się silna animacja na rzecz ciągle słabo istniejących w świadomości społecznej nurtów sztuki, że właśnie tutaj udało się zainteresować projektodawców i artystów. Mam nadzieję, że zadziała to inspirująco na inne społeczności i środowiska, które będą wspierać lokalne nurty twórczości artystycznej. One są kapitałem składającym się na nasze wspólne bogactwo, poczynwszy od małych wspólnot, regionów aż po dziedzictwo narodowe. Życzę wszystkim zaangażowanym w powołanie i organizowanie Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora, by na stałe zagościło w kalendarzu znaczących wydarzeń kulturalnych obu krajów.

Sztuka znowu okazała się pomocna w nawiązywaniu dialogu i wymianie.

Z wyrazami uznania i życzeniami dalszych sukcesów

Leszek Macak

*Przewodniczący jury Biennale Sztuki Naiwnej i Art Brut
Pogranicza Polsko-Słowackiego
im. Edwarda Sutora w Nowym Targu*

kujem za pracę počas organizovania a pri samotnom bienále. Neoceniteľný je prínos riaditeľa kancelárie Združenia Euroregión „Tatry“ pána Antoniho Nowaka. Ako už mnohokrát predtým sa predstavil ako iniciátor mnohých predsavzatí v rámci prihraničného regiónu, v oblasti insitného umenia a art brut. Gratulujem laureátom ocenení a čestných uznaní a ďakujem tiež členom poroty za spoluprácu.

Pri tejto príležitosti by som chcel zdôrazniť množstvo predností, vyplývajúcich z poľsko-slovenskej spolupráce, ktorá oživuje a približuje susedné kultúry. Dôvodom na hrdosť je fakt, že na okrajoch, pri hraniciach dochádza k oživovaniu umeleckých prúdov, ktoré sú slabozakorenené v spoločenskom vedomí, že práve tu sa podarilo získať tvorcov projektov a umelcov. Verím, že to podnieti iné združenia a spoločenské skupiny k podpore lokálnych prúdov umeleckej tvorby. Práve tie tvoria kapitál nášho spoločného bohatstva, malými spoločenstvami a regiónmi začínajúc, končiac národným dedičstvom. Želám všetkým, ktorí sa pričínili o zrod a organizovanie Bienále insitného umenia a art brut poľsko-slovenského pohraničia Edwarda Sutora, aby sa na stále zapísalo do kalendára významných kultúrnych podujatí oboch krajín.

Umenie sa opäť stalo dôležitým nástrojom nadväzovania dialógu a výmeny.

S uznaním a želaním ďalších úspechov

Leszek Macak

*Predseda poroty Bienále insitného umenia a art brut
poľsko-slovenského pohraničia
Edwarda Sutora v Nowom Targu*

Miroslav Potoma (Stročín, Slovakia)
Na gazdovskom dvore, 2009, olej, 40 x 60 cm

I NAGRODA EX AEQUO / I. CENA EX AEQUO

Miroslav Potoma (Stročín, Slovensko)
Z kostola, 2009, olej, 63 x 104 cm

Stefan Telep (Zdunia, Polska)

Domowe obowiązki, 2009, olej bawełna, 25 x 35 cm, cykl: *W domu i w karczmie*

I NAGRODA EX AEQUO / I. CENA EX AEQUO

Stefan Telep (Zdynia, Polska)

A w karczmie wesolo, 2010, olej len, 33 x 46 cm, cykl: *W domu i w karczmie*

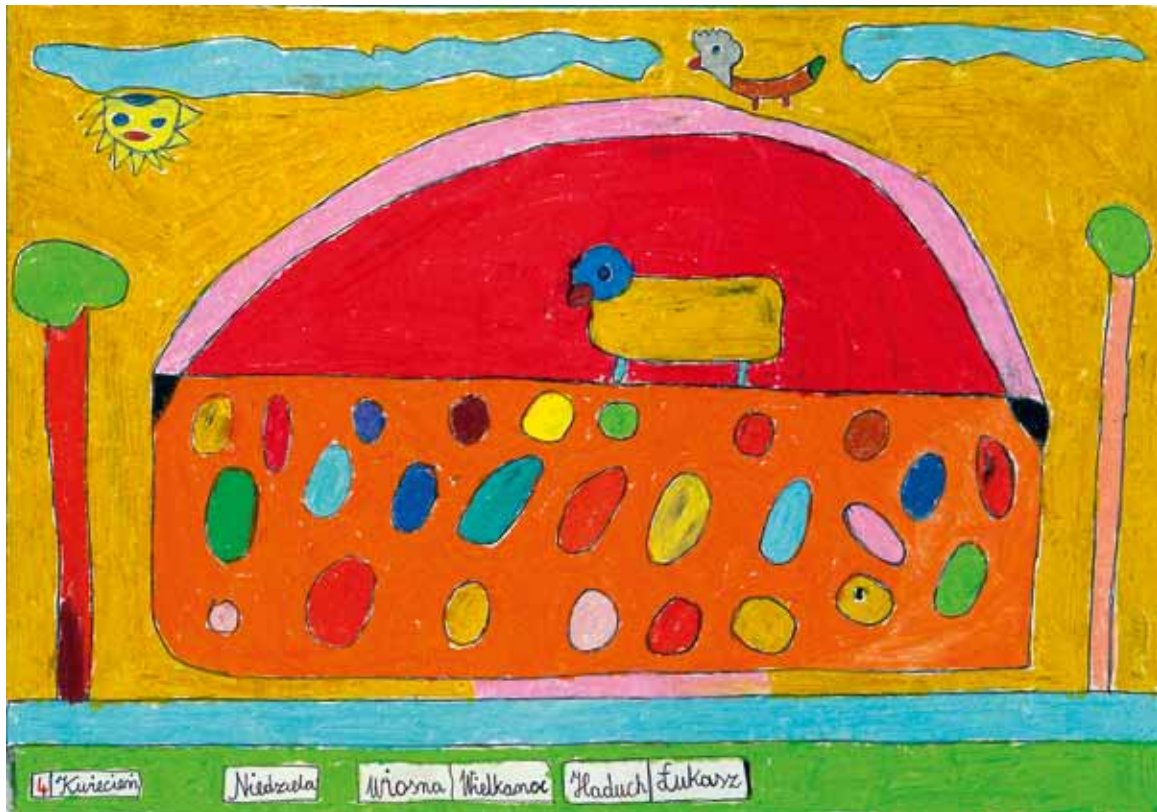

František Turcsanyi (Hniezdne, Slovacja)
Ukrajinský krokodíl, 2009, akryl, kolaž, 29 x 70 cm

III NAGRODA / III. CENA

František Turcsanyi (Hniezdne, Słowacja)
Mála závrat, 2009, olej, 100 x 70 cm

Łukasz Haduch (Brzozów, Polska)
Wielkanoc, 2010, pastele, 29 x 42 cm

WYRÓŻNIENIE / VYZNAMENANIE

Łukasz Haduch (Brzozów, Polska)
Autoportret, 2010, pastele, 42 x 29 cm

Julian Klamerus (Nowy Targ, Polska)
Piotr, 2009, siporeks, wys. 35 cm

Julian Klamerus (Nowy Targ, Polska)
Magda, 2009, siporeks, wys. 35 cm

WYRÓŹNIENIE / VYZNAMENANIE

I nagroda ex aequo

Miroslav Potoma

Pochodzi ze Stročina v powiecie Svidník, gdzie urodził się w 1962 roku i już od najmłodszych lat zajmował się rysowaniem i malowaniem. Jako uczeń uczęszczał do kółek plastycznych i brał udział w różnych konkursach. Pracował w Koszycach, ale w 1986 r. powrócił do swojej rodzinnej wioski i ponownie zaczął tworzyć oraz uczestniczyć w życiu kulturalnym. Piękno przyrody swojej małej ojczyzny prezentuje w pejzażach. W twórczości wykorzystuje różne techniki plastyczne – rysunek, pastele, olej czy linoryt. Bierze udział w licznych wystawach artystycznych od powiatowych przez wojewódzkie do ogólnosłowackich, na których zdobył także kilka nagród. Miroslav Potoma jest członkiem założycielem klubu plastycznego przy OP Macierzy Słowackiej w Stropkowie. Od samego początku jest jednym z jego najaktywniejszych członków, najczęściej uczestniczy w wystawach na Słowacji, ale i poza granicami kraju, co potwierdzają wystawy w Czechach, Polsce, Niemczech. W ostatnich latach jego wysiłki artystyczne są wyraźnie skierowane w stronę sztuki naiwnej. W swoich dziełach ożywia wspomnienia z dzieciństwa, ze wsi, codzienne wiejskie życie, ale także czar najważniejszych świąt i zwyczajów. Poza malarstwem na płycie pilśniowej i płótnie zajmuje się także malarstwem na szkle i drewnie. Jego specyficzne wielopostaciowe kompozycje, żywa kolorystyka i życiowy optymizm czynią z jego naiwnych obrazów małe perełki.

Artystyczne dzieła mistrza sztuki naiwnej spodobały się także Słowakom mieszkającym w USA – jego obrazy zdobią tam strony tytułowe słowackich czasopism. W 2009 roku wziął udział w wystawie światowej we francuskim St. Loubes przy Bordeaux oraz w V edycji ogólnoswiatowego festiwalu sztuki naiwnej we francuskim Verneuil Sur Avre, gdzie był jedynym reprezentantem Słowacji i spośród 140 artystów z całego świata został wybrany, aby tworzyć podczas samego festiwalu.

Wszedł na niełatwą drogę plastyka i dlatego wykorzystuje każdą chwilę wolną od pracy w szpitalu w Svidniku, aby doskonalić się w malarstwie. Wielką pomoc uzyskał od Centrum Oświatowego w Svidniku, które stara się wspierać twórczość artystów nieprofesjonalnych oraz pomaga w doskonaleniu i promocji ich twórczości. Malowanie to jego hobby, święto i odpoczynek. Nie jest to obowiązek. Jego wysiłki nie idą na marne, o czym przekonuje także ta wystawa, na której prezentuje się dziś publiczności.

I. cena ex aequo

Miroslav Potoma

zo Stročina v okr. Svidník sa narodil v roku 1962 a už od útleho veku sa venoval kresleniu a maľovaniu. Ako školák navštevoval výtvarné krúžky a zúčastňoval sa rôznych súťaží. Pracoval v Košiciach, no v roku 1986 sa vracia do rodnej dediny a znova začína tvoriť a zapája sa do kultúrneho života nielen v svojej obci. Krásy prírody svojho rodného kraja prezentuje v krajinárskej tvorbe. Využíva na to rôzne výtvarnícke techniky, kresby, pastely, olejomalby aj linoryty a zúčastňuje sa od okresných cez krajské až po celoslovenské výstavy výtvarného spektra, kde získava aj niekoľko ocenení. Miroslav Potoma je zakladajúcim členom výtvarného klubu pri OP Maticie Slovenskej v Stropkove. Od jeho počiatku je jedným z najplodnejších členov, najčastejšie vystavujúcim v rámci Slovenska ale aj mimo neho, čo dokazujú výstavy v Česku, Poľsku aj v Nemecku. V posledných rokoch jeho výtvarné snaženie inklinuje k insitnému umeniu, kde oživuje spomienky na detstvo, dedinu, každodenný život v nej, ale aj čaro významných sviatkov a zvykov. Okrem malieb na sololit a plátno sa venuje aj maľbe na sklo a drevo. Jeho špecifické kompozície, množstvo postavičiek, žiarivá farebnosť a životný optimizmus robia z jeho insitných obrázkov malé skvosty.

Umelecké diela insitného majstra oslovili aj krajanov žijúcich v USA, kde jeho obrázky tam zdobia titulné stránky krajanových časopisov. V roku 2009 sa zúčastňuje celosvetovej výstavy vo Francúzkom st. Loubes pri Bordó a 5. ročníka celosvetového festivalu insitného umenia vo francúzskom Verneuil Sur Avre, kde ako jediný Slovák reprezentuje Slovensko a spomedzi 140 umelcov z celého sveta je vybraný tvoriť priamo v rámci diania tohto festivalu.

Nastúpil neľahkú cestu výtvarníka a preto popri zamestnaní v Nemocnici s Poliklinikou vo Svidniku využíva každú voľnú chvíľu, aby sa zdokonaľoval v maľbe. Veľa pomoci dostal aj od Podduklianskeho osvetového strediska vo Svidniku, ktoré sa snaží podporovať tvorbu neprofesionálnych výtvarníkov a pomáha pri zdokonaľovaní a propagácii ich tvorby. Maľovanie je pre neho koníčkom, sviatkom a oddychom, nie povinnosťou, že jeho snaha nie je márna je presvedčivým dôkazom aj táto výstava, ktorou sa dnes prezentuje verejnosti.

I nagroda ex aequo

Stefan Telep

Urodził się w 1957 roku. Jest malarzem nieprofesjonalnym i mieszka na pograniczu polsko-słowackim w miejscowości Zdynia w gminie Uście Gorlickie. Malarstwem olejnym zajmuje się od 1990 roku. Należy do Klubu Sztuki im. Alfreda Długosza w Gorlicach. Jest laureatem nagrody i wyróżnienia im. A. Długosza. Swoje prace wystawiał na licznych wystawach krajowych, jak również na Słowacji m.in. w Preszowie, Bardejowie, Medzilaborcach (Muzeum Andy Warhola). Jego obrazy znajdują się w wielu prywatnych kolekcjach.

W 2001 roku wydał katalog ze słowem wstępnym autorstwa profesora Włodzimierza Kunza, który pisał wówczas:

„Z pozycji profesjonalnej trudno zastosować kryteria nie przystające do dzieł powstających w sferze uczuciowej i intuicyjnej. Sięgnąłem jednak pamięcią do początków moich zainteresowań malarstwem, wędrówek jeszcze przed wojną za motywami po Beskidzie Niskim, do ówczesnych moich fascynacji pięknem natury okolic Gorlic i zacząłem, nie bez wzruszenia, towarzyszyć autorowi obejrzanych prac. Towarzyszyć w pojawiających się wraz z motywami potrzebach ich utrwalania. Przeżyłem więc po raz wtóry przygodę naiwnych wzruszeń i innej prawdy, prawdy głęboko zanurzonej w uroku okolic znanych mi i wywołujących żal, że nie ma powrotów do rozpoczynania wszystkiego od nowa.

Stefan Telep fascynuje się wieloma dziedzinami twórczości, posiada umiejętności manualne nieodzowne by być plastykiem, jest pracowity i twórczy, o czym świadczy Jego dorobek. Potrafi zachować postawę pełną zachwytu dla tematów, jakich się podejmuje. Poruszanie się na obrzeżach sztuki profesjonalnej, przy zachowaniu osobistych doznań, bez snobizmu i bez łatwizny jest zaletą i wartością, które niewątpliwie ta wystawa w swojej treści niesie.”

I. cena ex aequo

Stefan Telep

Narodil sa v roku 1957. Je neprofesionálny maliar, býva na poľsko-slovenskom pohraničí v lokalite Zdynia v obci Uście Gorlickie. Olejomalbou sa zaoberá od roku 1990. Je členom Klubu umenia Alfreda Długosza w Gorlicach. Je laureátom ceny a vyznamenania A. Długosza. Svoje práce prezentoval na mnohých výstavách v Poľsku aj na Slovensku, o.i. v Prešove, Bardejove, Medzilaborciach (Múzeum Andy Warhola). Jeho obrazy sa nachádzajú v mnohých súkromných zbierkach.

V roku 2001 vydal katalóg s úvodným slovom profesora Włodzimierza Kunza, ktorý vtedy písal:

„Z odbornej stránky je zložitě použiť kritériá, ktoré nie sú v súlade s dielami, vznikajúcimi vo sfére pocitov a intuície. Siahol som ale vo svojej pamäti k počiatku môjho záujmu o maliarstvo, do potuliek po Nízkych Beskydách ešte pred vojnou, do mojej vtedajšej fascinácie krásou prírody okolia Gorlic a so vzrušením som začal sprevádzať autora prezretých prác. Sprevádzať, spolu s motívmi, na ceste k ich zvečneniu. Prežil som tak po druhý raz dobrodružstvo naivného vzrušenia a inej pravdy, pravdy ponorenej hlboko do čara známeho okolia a prinášajúceho smútok, že sa nedá začať všetko odnova.

Stefan Telep sa nadchýna mnohými druhmi tvorby, je manuálne zručný, čo je podmienkou bytia výtvarníkom, je pracovitý a tvorivý, o čom svedčí jeho súborné dielo. Necháva sa okúzľovať témam, do ktorých sa púšťa. Kráčať na rozhraní profesionálneho umenia pri súčasnom zachovávaní osobných zážitkov, bez snobizmu a bez ľahkovážnosti je prednosťou a hodnotou, ktoré jednoznačne prináša táto výstava vo svojom obsahu.”

III nagroda

František Turcsanyi

František Turcsanyi to weterynarz pracujący w Hniezdnem niedaleko Starej Lubowli. Jest niestrudzonym malarzem amatorem. Jego zawód w pewnym stopniu wywarł wpływ także na twórczość. Częstym motywem jego prac są właśnie zwierzęta, ale nie realizm jest dla niego najważniejszy – zwierzęta przedstawia pod postaciami, które w historii wymyślił dla nich człowiek – mitologicznymi, mistycznymi i emocjonalnymi. Zwierzęta są towarzyszami ludzkiego losu. Lubi także inspirować się motywami nowych nieznanymi miejsc. Tworzy z nich fascynujące kolorowe kolaże, przeplata kultury i miejsca tak, aby widza zaskoczyć i sprowokować jego fantazję. Wyrazna paleta i wkomponowanie elementów geometrycznych stanowią dopełnienie ogólnego charakteru jego malarstwa. Twórczość Františka Turcsanyiego już dawno przekroczyła granice regionu, swoje dzieła prezentuje poza Słowacją także w Czechach, Polsce i na Węgrzech. Samodzielnie wystawia od 1991 r. Regularnie uczestniczy w europejskich sympozjach i plenerach.

Jego twórczość wspaniale scharakteryzowała PhDr. Edita Vološčuková:

„Twórczość artystyczną rozpoczął od razu od wielkiego wyzwania afrykańskiej pustyni. Trochę z nudów, ale także z powodu oczarowania odmiennością otoczenia. Dziś już uważa ten okres za coś muzealnego, opuszczonego w europejskiej dżungli, ale jednak głęboko wrył się on w jego twórczość w postaci południowego światła z jasnym niebem, ostrości kolorów i głębi cieni. Jego obrazy czasami wyglądają jak amatorskie batiki, z różnorodnymi fakturami powierzchni, półtonami i kolorystycznymi niespodziankami. Motywem części jego twórczości stał się koń trojański, początkowo jako reakcja na autentyczny wirus komputerowy, później jako symbol pojawiający się na głównym planie, za pomocą którego autor nieco humorystycznie zajmuje stanowisko w sprawie najważniejszych tematów społecznych, socjalnych czy głęboko intymnych. Obecnie tworzy malarstwo monumentalne. Wraz z narastającym poznaniem procesów twórczych autor minimalizuje stosowane środki artystycznego wyrazu. Wyczyścił powierzchnię, rozjaśnił kolorystykę, zwiększył format, w znakowych abstrakcyjnych formach prezentuje najgłębsze pokłady duszy oraz mylące instynktowne gesty. Stworzył swój dojrzały malarski styl, którym wyróżnia się spośród twórczości innych autorów. Często swoich dzieł nie uważa za definitywnie zakończone. Nieustannie przy nich pracuje i tylko niektóre – bliskie sercu – odkłada ad acta. Pozostałe dalej żyją, są w drodze, dzieją się i zmieniają pod względem idei i czasu wraz z rozwojem artystycznym ich autora.”

Artysta wypracował swój dojrzały styl i wyjątkowy charakter, jego dzieła są jak dobre wino – z roku na rok coraz lepsze.

III. cena

František Turcsanyi

František Turcsanyi je veterinárnym lekárom pôsobiacim v Hniezdnom pri Starej Lubovni. Je neúnavným maliarom autodidaktom. Toto povolanie do istej miery ovplyvnilo aj jeho tvorbu. Častým motívom jeho prác sú práve zvieratá, ale nie prvoplánovo realistické, ale majú podobu, ktorú im v dejinách priradil človek – mytologickú, mystickú a emocionálnu ako súputníka zdieľajúceho ľudský osud. Rovnako rád sa motivuje novými neznámymi miestami. Vytvára z nich fascinujúce farebné koláže, mieša kultúry a miesta, aby divák dokonale zmiatol a vyprovokoval jeho fantáziu. Výrazná paleta a zakomponovanie geometrických prvkov dotvárajú celkový charakter maľby. Tvorby Franiška Turcsanyiho už dávno prekročila regionálny rámec a svoje diela vystavuje okrem Slovenska, v Čechách, Poľsku, Maďarsku. Samostatne vystavuje od roka 1991. Pravidelne sa zúčastňuje na európskych sympóziách a plenéroch.

Výborne jeho tvorbu charakterizuje PhDr. Edita Vološčuková:

„Do procesu umeleckej tvorby vstúpil rovnými nohami uprostred africkej púšte. Trochu z nudy, ale veľmi z očarenia zvláštnosťou prostredia. Aj keď dnes už toto obdobie považuje za muzeálny kus, opustený v európskej džungli, predsa len sa hlboko zakorenilo v jeho tvorbe, v podobe južného svetla s jasnou oblohou, v žiarivosti farby a hlbokom tieni. Jeho maľby miestami pôsobia ako domorodé batiky, s množstvom štruktúrovaných plôch, podtónov a farebných prekvapení. Motívom časti jeho tvorby sa stal Trójsky kôň, spočiatku ako reakcia na autentický počítačový vírus, neskôr ako symbol, vyskytujúci sa v hlavnom zábere, prostredníctvom ktorého sa autor s jemným humorom vyjadruje k témam spoločenským, sociálnym, či hlboko intímnym. Súčasnosť predstavujú veľkoformátové maľby. S narastajúcim poznaním výtvarných procesov autor minimalizuje aplikované výtvarné prostriedky. Vyčistil plochu, presvetlil farebnosť, zväčšil formát, v abstraktných znakových formách vynáša informácie z hĺbky duše, ako zdánlivo inštinktívne gesto. Vytvoril si kultivovaný maliarsky štýl, ktorý ho identifikuje sponedzi tvorby iných autorov. Často nepovažuje svoje veci za definityvne ukončené. Neustále na nich pracuje, len niektoré, srdcu blízke, odkladá ad acta. Ostatné ďalej žijú, sú na ceste, dejú sa a menia v myšlienke a čase, spolu s umeleckým napredovaním autora.”

Autor si vypracoval zrelý rukopis a jedinečný charakter maho výtvarné opusy sú ako dobré víno, z roka na rok lepšie.

Wyróżnienie

Łukasz Haduch

Urodził się w 1985 roku w Brzozowie. Od 7 lat jest uczestnikiem Warsztatu Terapii Zajęciowej w Starej Wsi. Uczestniczy w warsztatach plastycznych. Maluje najczęściej pastelami, a jego prace nawiązują głównie do tematyki motoryzacyjnej oraz sakralnej. W 2008 roku miał zorganizowaną autorską wystawę prac w Galerii pod Sukniami w Szczecinie.

Vyznamenanie

Łukasz Haduch

Narodził sa v roku 1985 v Brzozove. Od 7 rokov je účastníkom terapeutických tvorivých dielní v Starej Wsi. Zúčastňuje sa na výtvarných tvorivých dielnách. Najčastejšie maľuje pastelom, jeho práce nadväzujú najmä na motorizačné a sakrálne témy. V roku 2008 mal organizovanú autorskú výstavu v galérii Pod Sukniami v Štetíne.

Wyróżnienie

Julian Klamerus

Urodził się w 1952 roku w Zakopanem. Jest absolwentem etnografii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Przewodnik tatrzański. Dwukrotny laureat I. nagród na wystawach Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Nowym Sączu oraz w konkursie Amatorskiej Twórczości Plastycznej w Nowym Targu. Zajmuje się zarówno rzeźbą w kamieniu i drewnie, jak i malarstwem, grafiką i rysunkiem. Swoje prace prezentował na licznych wystawach.

Vyznamenanie

Julian Klamerus

Narodil sa v roku 1952 v Zakopanom. Ukončil etnografiu na Jagelovskej univerzite v Krakove. Tatranský sprievodca. Laureát dvoch I. cien na výstavách Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych v Nowom Sączu a v súťaži Amatérskoho výtvarného umenia v Nowom Targu. Venuje sa drevorezbe a kameňorezbe, maliarstvu, grafike a kresbe. Viackrát prezentoval svoje práce verejnosti.

JURY KONKURSU / POROTA SÚŤAŽE

PRZEWODNICZĄCY / PREDSEDA

Leszek Macak

kolekcjoner sztuki naiwnej i właściciel Galerii d'Art Naif w Krakowie
/ zberateľ insitného umenia a majiteľ Galérie d'Art Naif v Krakove

WICEPRZEWODNICZĄCA / PODPRESEDKYŇA

Carmen Kováčová

właścicielka Galerii u anjela w Kieżmarku / majiteľka Galérie u anjela v Kežmarku

CZŁONKOWIE / ČLENOVIA

Piotr Chodorowicz

artysta rzeźbiarz / umelecký sochár

Anna Dziubas

artysta plastyk, kierownik BWA Galerii Jatki w Nowym Targu oddziału Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” Nowy Sącz / umelecká maliarka, vedúca BWA Galérie Jatki v Nowom Targu, oddelenie Malopoľského kultúrneho centra „Sokół” Nowy Sącz

Ladislav Volko

sociolog, dyplomata, wykładowca Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Trnawie / sociológ, diplomat, akademický učiteľ Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave

ORGANIZATOR BIENNALE / ORGANIZÁTOR BIENÁLE

Związek Euroregion „Tatry” w Nowym Targu / Združenie Euroregión „Tatry” v Nowom Targu

